

Rozpowszechnienie zażywania substancji psychoaktywnych przez studentów

Prevalence of psychoactive substance use in college students

ALEKSANDRA M. ROGOWSKA

Katedra Nauk Humanistycznych, Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii, Politechnika Opolska

Wprowadzenie. Studenci prowadzą specyficzny styl życia, w którym dominuje niezdrowe jedzenie, pośpiech, rywalizacja i imprezowanie połączone z nadmiernym piciem alkoholu i eksperymentowaniem z narkotykami. Choć zażywanie substancji psychoaktywnych osiąga najwyższy poziom we wczesnej dorosłości, mało jest badań monitorujących poziom zażywania wśród studentów polskich uczelni.

Cel badań. Analiza ilościowa i jakościowa zażywania substancji psychoaktywnych wśród studentów ze względu na płeć, miejsce zamieszkania, wydział, okoliczności i motyw.

Materiał i metoda. W badaniach ankietowych uczestniczyło 424 studentów drugiego roku studiów stacjonarnych w średnim wieku 21 lat (w tym 31% kobiet), reprezentujących wszystkie wydziały publicznej uczelni technicznej.

Wyniki. W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem, piło jakiegokolwiek napoje alkoholowe 96% studentów, najczęściej piwo, rzadziej wódkę, a w najmniejszym stopniu – wino. Ponad połowie studentów zdarza się nadmierne picie alkoholu (powyżej 5 drinków przy jednej okazji). Niemal połowa studentów jest po inicjacji narkotykowej, co trzeci student aktualnie (co najmniej okazjonalnie) zażywa substancje odurzające, a kilka procent studentów zażywa tzw. „twarde narkotyki”. Generalnie, studentki (w porównaniu do studentów) oraz studenci pochodzący ze wsi (w porównaniu do tych pochodzących z miast) zażywają w mniejszym stopniu substancje psychoaktywne. Nie ma różnic w zażywaniu substancji między studentami różnych wydziałów.

Wnioski. 1. W porównaniu do badań z 2004 roku, można zanotować pewne tendencje wzrostowe w odniesieniu do rozpowszechnienia picia alkoholu i zażywania substancji psychoaktywnych wśród studentów. 2. Działaniami profilaktycznymi na uczelniach powinna być objęta znaczna liczba studentów, szczególnie studenci płci męskiej oraz pochodzący z miast.

Słowa kluczowe: zażywanie substancji psychoaktywnych, picie alkoholu, narkotyki, studenci

Introduction. Students conduct a specific lifestyle, which is dominated by unhealthy eating, haste, competition and partying related to excessive alcohol drinking and drug experimentation. Although the use of psychoactive substances reaches the highest levels in early adulthood, there is little research to monitor the level of drug use among students of Polish universities.

Aim. Quantitative and qualitative analysis of psychoactive substance use among students with regard to gender, place of residence, faculty, circumstances and motives.

Material & Method. The survey study covered 424 students of the second year studies at an average age of 21 years (including 31% of women), representing all departments of public technical university.

Results. During the last 12 months before the survey, approximately 96% of the students drank alcoholic beverages, mostly beer, rarely vodka, and least likely wine. More than half of the students had an episode of excessive drinking (more than 5 drinks per occasion). Almost a half of the students reported drug initiation, every third student currently took psychoactive substances (at least occasionally), and a few percent of students took "hard drugs". Generally, the female students (as compared to the males) and the students living in rural areas (as compared to those from urban areas) were taking less psychoactive substances. There is no differences in substance use between the students of various faculties.

Conclusions. 1. In comparison with the study of 2004, the increase trends are observed in relation to the prevalence of alcohol and psychoactive substance use among students. 2. Preventive strategies at universities should be directed at a large number of students, especially male students and those living in urban areas.

Key words: psychoactive substance use, alcohol drinking, drugs, students

© Probl Hig Epidemiol 2015, 96(1): 232-239

www.phie.pl

Nadesłano: 01.02.2015

Zakwalifikowano do druku: 18.02.2015

Adres do korespondencji / Address for correspondence

dr Aleksandra M. Rogowska

Katedra Nauk Humanistycznych, Wydział Wychowania Fizycznego

i Fizjoterapii, Politechnika Opolska

ul. Prószkowska 76, B9-204, 45-858 Opole

tel. +48 604732259

e-mail: a.rogowska@po.opole.pl; rogolinka@gmail.com

Wprowadzenie

Życie studenckie wiąże się ze specyficznym stylem życia, w którym dominuje niezdrowe jedzenie,

pośpiech, rywalizacja i imprezowanie połączone z nadmiernym piciem alkoholu i eksperymentowaniem z narkotykami [1-5]. Niesie to ze sobą wiele

zagrożeń dla zdrowia somatycznego, jak również może prowadzić do zaburzeń w sferze psychicznej i społecznej [6]. Wzrasta również ryzyko uzależnienia od substancji psychoaktywnych [7]. Badania, przeprowadzane systematycznie wśród młodzieży w wieku szkolnym, wskazują na tendencje do obniżania się wieku inicjacji przy jednoczesnym wzroście stopnia zażywania alkoholu i środków odurzających, w tym głównie marihuany [8-10]. W porównaniu do studentów innych krajów, polscy studenci piją alkohol relatywnie rzadko (jedynie 10% polskich studentów piło więcej niż 6 razy w ciągu ostatniego miesiąca; 20% w ogóle nie piło alkoholu w ciągu ostatniego roku), ale za to duże ilości naraz [11].

Badania prowadzone w Anglii wykazały, że studenci kierunków technicznych i medycznych piją znacząco mniej alkoholu, w porównaniu do studentów innych kierunków [12]. Generalnie, w całej niemal Europie, płeć różnicuje styl picia alkoholu: studentki piją rzadziej alkohol i w mniejszych ilościach aniżeli studenci [13]. Wyższe spożywanie alkoholu występuje też wśród osób o wyższym statusie socjoekonomicznym i studentów mieszkających w akademikach czy mieszkaniach studenckich (w porównaniu do mieszkających z rodzicami). Picie alkoholu wiąże się zwykle z zażywaniem narkotyków na imprezach towarzyskich.

Sierosławski przeprowadził losowe badania ankietowe wśród 1545 studentów 71 polskiej uczelni [14]. Podobnie do populacji dorosłych Polaków, w czasie 12 miesięcy przed badaniem, aż 94% badanych studentów piło jakkolwiek alkohol, a 87% badanych – piło alkohol w ciągu ostatnich 30 dni. Wino pełni raczej funkcje symboliczne w środowisku studenckim, wódka pozostaje w swojej tradycyjnej roli podstawowego napoju alkoholowego na imprezach, zaś picie piwa ma bardziej codzienny charakter, zastępując nierzadko napoje orzeźwiające. W czasie ostatniego miesiąca przed badaniem niemal połowie studentów (49%, w tym 61% mężczyzn i 39% kobiet) zdarzyło się chociaż raz wypić co najmniej 5 drinków przy jednej okazji, co stanowi wskaźnik nadmiernego spożycia. Podobne wyniki uzyskała Bajek wśród 725 studentów kilku kaliskich uczelni [15].

Jak wynika z raportu Sierosławskiego, niemal 36% studentów miało już za sobą inicjację narkotykową [14], a badania Bajek wskazują na 24% powszechność [15]. Do najbardziej rozpowszechnionych wśród studentów środków odurzających zalicza się marihuanę (lub haszysz), amfetaminę i ecstazy [14, 15]. Główne powody używania substancji psychoaktywnych, to chęć uzyskania przyjemności oraz odprężenia, podczas spędzania czasu wolnego i zabawy [14, 15].

Zażywanie substancji psychoaktywnych wśród młodych ludzi stanowi poważny problem dla zdro-

wia publicznego. Badania, dotyczące uczniów szkół gimnazjalnych i ponad-gimnazjalnych, są prowadzone systematycznie od wielu lat, zarówno w Polsce [8-10, 16], jak i na świecie [17-19]. Natomiast mało jest badań odnoszących się do polskich studentów. Jakkolwiek Ford i Arrastia [20] wskazują, że zażywanie substancji psychoaktywnych wzrasta w ciągu okresu dojrzewania i osiąga najwyższy poziom właśnie w tej grupie wiekowej (18-24 lat), co wiąże się ze studenckim trybem życia, brakiem kontroli rodzicielskiej i poszerzaniem granic. W ciągu ostatnich piętnastu lat pięciokrotnie wzrosła liczba osób studiujących [21-22]. W tych okolicznościach prowadzenie działań profilaktycznych w szkołach wyższych wydaje się stanowić nie tylko wyzwanie ale i konieczność. Chociaż uczelnie nie są zobligowane do prowadzenia działań profilaktycznych, wydaje się, że każda placówka dydaktyczna powinna pełnić misję wychowawczą, a ta wiąże się nieodłącznie z monitorowaniem zagrożeń, wpływaniem na minimalizowanie czynników ryzyka i stwarzaniem odpowiednich warunków do rozwoju osobowości poprzez wzmacnianie czynników chroniących, zgodnie z teorią *resilience* [23].

Założenia i cel badań

Analiza stanu zażywania substancji psychoaktywnych przez studentów polskiej uczelni technicznej. Znajomość zakresu zjawiska może stanowić podstawę do zaplanowania odpowiednich działań profilaktycznych w środowisku studenckim. Dotychczasowe badania wskazują, iż problem zażywania substancji psychoaktywnych dotyczy znacznej grupy młodzieży studiującej [14, 15]. Główne pytania badawcze koncentrowały się więc na określeniu liczby studentów, którzy mieli doświadczenia z używaniem alkoholu i substancji psychoaktywnych, oraz na analizie stopnia nasilenia tych doświadczeń. Również, interesująca wydawała się analiza różnic w poziomie zażywania substancji psychoaktywnych, w zależności od płci, miejsca stałego zamieszkania i wydziału na którym badani studiowali. Przeprowadzono również analizę okoliczności i motywów zażywania substancji psychoaktywnych.

Materiał i metody

W badaniu uczestniczyło 424 studentów drugiego roku studiów stacjonarnych, reprezentujących wszystkie wydziały publicznej uczelni technicznej. Średni wiek osób badanych wynosił 21 lat ($M=20,74$; $SD=2,37$). Badania przeprowadzono wiosną 2010 roku, w trakcie trwania zajęć dydaktycznych, za zgodą prowadzących. Studenci dobrowolnie i anonimowo wypełniali kwestionariusze ankiety. Badania były prowadzone za zgodą Komisji Bioetycznej, działającej przy Opolskiej Izbie Lekarskiej.

Ankieta do analizy zażywania substancji psychoaktywnych została opracowana przez Pracownię Badań Społecznych w Sopocie i zastosowana do badań wśród studentów kilkudziesięciu uczelni na terenie całej Polski w 2004 roku, w ramach programu „Uczelnie Wolne od Uzależnień” [14]. Ankieta składa się z 40 pytań diagnostycznych (w tym 5 pytań odnosiło się do picia alkoholu, a pozostałych 35 pytań do zażywania nielegalnych substancji psychoaktywnych) oraz metryczki, zawierającej 13 pytań na temat danych demograficznych osób badanych. Pytania diagnostyczne dotyczą zażywania substancji psychoaktywnych w ciągu ostatnich 12 miesięcy i 30 dni przed badaniem. Analiza zażywania przez studentów substancji psychoaktywnych opierała się na liście środków nielegalnych, do których respondenci mieli się odnieść, wskazując na częstość zażywania w ciągu ostatnich 12 miesięcy oraz ostatnich 30 dni przed badaniem. Pytania dotyczyły takich substancji, takich jak: alkohol; kleje, rozpuszczalniki i inne substancje wziewne; marihuana lub haszysz; amfetamina (speed); ecstasy; LSD; grzyby halucynogenne; crack; heroina (w tym „brown sugar”); tzw. polska heroina, „kompot”; kokaina; sterydy anaboliczne; wydawane na receptę leki nasenne i uspokajające używane bez wskazań medycznych. Większość pytań zawierała skalę odpowiedzi, wskazującą na częstość zażywania lub ilość zażywanej substancji psychoaktywnej.

Zsumowane wyniki studentów, uzyskane w 5 pytaniach dotyczących picia alkoholu, stanowiły wynik ogólny skali picia alkoholu, wykorzystany do porównań międzygrupowych. Wynik ogólny zażywania substancji psychoaktywnych uzyskano poprzez zsumowanie pytań ankiety, diagnozujących stopień natężenia zażywania substancji psychoaktywnych (wyższy wynik wskazywał na wyższy stopień spożycia alkoholu pod względem ilości i częstotliwości). Odpowiedzi respondentów zamieniono na liczby, stanowiące wskaźnik zażywania środków psychoaktywnych. Im wyższy wynik liczbowy uzyskiwała dana osoba, tym wyższe stanowiła ryzyko uzależnienia. Rozpiętość uzyskanych w ten sposób wyników była bardzo duża, od minimum =0 (u 9 osób, które w ogóle nie miały styczności z narkotykami), do maksimum =344 (wynik ten wskazuje na wysokie ryzyko uzależnienia od substancji psychoaktywnych).

Do analizy różnic między kobietami i mężczyznami, między studentami pochodzącymi z miast i wsi oraz między studentami reprezentującymi różne wydziały uczelni, zastosowano nieparametryczne metody statystyczne z wykorzystaniem pakietu Statistica 10, takie jak test χ^2 Pearsona, test U Manna-Whitneya i ANOVA rang Kruskala-Wallisa.

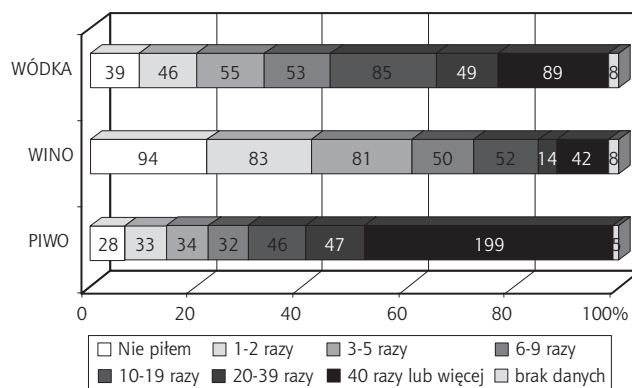
Wyniki

Picie alkoholu przez studentów

Tabela I prezentuje rozkład procentowy studentów pijących poszczególne rodzaje alkoholu. Analiza szczegółowa odpowiedzi studentów na pytanie ankiety, ile razy dana osoba piła alkohol w ciągu ostatniego roku, jest przedstawiona na rycinie 1. Podobna analiza została wykonana w odniesieniu do ostatniego miesiąca przed badaniem (ryc. 2). Studenci w ciągu ostatniego roku wypijali przy jednej okazji zazwyczaj ok. 1 litra piwa (2-3 typowe butelki lub puszki), ok. 1-3 kieliszków wina lub szampana (ok. 100-300 gram) oraz ok. 3-5 kieliszków wódki (ok. 100-250 gram).

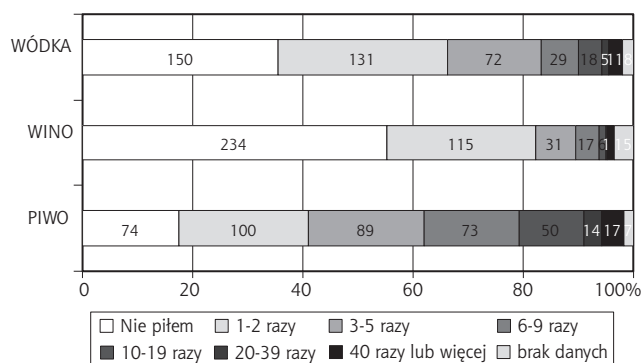
Tabela I. Procent studentów pijących poszczególne napoje alkoholowe w czasie ostatnich 12 miesięcy i w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem
Table I. Percentage of students who consumed particular alcoholic beverages during last 12 months and last 30 days

Napoje alkoholowe	W czasie ostatnich 12 miesięcy (%)	W czasie ostatnich 30 dni (%)
Piwo	92	81
Wino	76	41
Napoje spirytusowe	89	63
Napoje alkoholowe ogółem	96	87

Ryc. 1. Liczba studentów korzystających z okazji do picia alkoholu w ciągu ostatniego roku

Fig. 1. Number of students who reported drinking alcohol on various occasions during last year

Ryc. 2. Liczba studentów korzystających z okazji do picia alkoholu w ciągu ostatniego miesiąca

Fig. 2. Number of students who reported drinking alcohol on various occasions during last month

Wśród osób badanych, 31% (n=130) stanowiły kobiety i 69% (n=292) stanowili mężczyźni. Analiza testu nieparametrycznego U Manna-Whitneya wykazała, iż studentki piły w ciągu ostatniego roku przed badaniem znacząco mniej razy piwo ($Z=-5,17$; $p=,0000$; $n_K=128$; $n_M=289$) i wódkę ($Z=-3,77$; $p=,0002$; $n_K=129$; $n_M=290$), oraz znacząco więcej razy wino ($Z=3,77$; $p=,0002$; $n_K=130$; $n_M=290$), w porównaniu do studentów. Podobne tendencje prezentują się w odniesieniu do liczby okazji do picia alkoholu w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem: studentki piły mniej alkoholu i z mniejszą częstotliwością niż studenci ($Z=-3,75$; $p=,0002$; $n_K=130$, $n_M=292$).

Większość studentów (54%) na stałe mieszka w małych miasteczkach i średniej wielkości miastach, natomiast 41% studentów pochodzi ze wsi, a tylko 3% badanych pochodzi z dużych miast. Studenci pochodzący ze wsi (n=208) wykazali znacząco niższe wyniki ogólne w skali picia alkoholu ($Z=-2,25$; $p=,025$), aniżeli studenci pochodzący z miast (n=209). Należy jednak zaznaczyć, że chociaż wynik ogólny różnicował grupy studentów pod względem picia alkoholu, to w poszczególnych pytaniach skali istotnych statystycznie różnic między tymi grupami nie odnotowano.

Badani studenci reprezentowali poszczególne wydziały uczelni: Wydział Wychowania Fizycznego i Fizjoterapii (n=126; 30%), Wydział Zarządzania i Inżynierii Produkcji (n=86; 20%), Wydział Edukacji Techniczno-Informatycznej (n=55; 13%), Wydział Mechaniczny (n=61; 14%), Wydział Budownictwa (n=40; 10%) oraz Wydział Elektrotechniki, Automatyki i Informatyki (n=54; 13%). Studenci różnych wydziałów nie różnią się istotnie statystycznie pod względem średniej liczby okazji do spożywania alkoholu w czasie ostatnich 12 miesięcy i 30 dni przed badaniem, jak również pod względem wyniku ogólnego skali picia alkoholu.

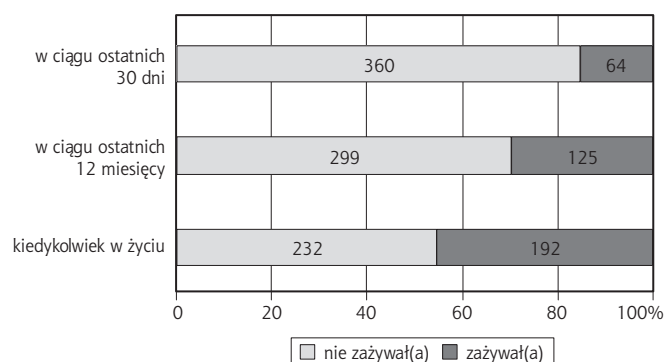
Zażywanie substancji psychoaktywnych

Analiza wyników wskazuje, iż znaczna część studentów ma już za sobą inicjację i eksperymentowanie ze środkami odurzającymi. Również znaczna część studentów zażywała środki psychoaktywne w ciągu ostatniego roku i miesiąca przed badaniem (ryc. 3). Tabela II prezentuje procent odpowiedzi pozytywnych na pytania ankiety, dotyczące zażywania poszczególnych substancji psychoaktywnych kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatnich 12 miesięcy i w czasie ostatnich 30 dni.

Rozkład procentowy liczby studentów, którzy mieli styczność z osobami zażywającymi substancje psychoaktywne, przedstawia rycinie 4. Postawę studentów wobec substancji psychoaktywnych prezentuje rycina 5. Okoliczności zażywania substancji psycho-

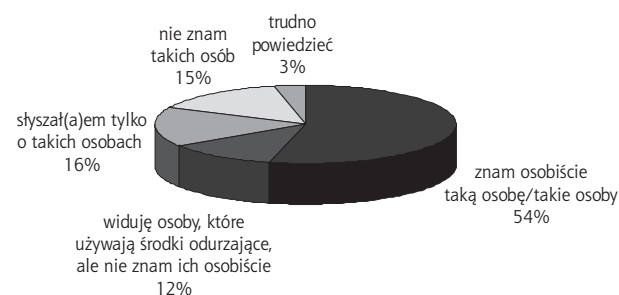
Tabela II. Odsetek studentów, którzy deklarowali zażywanie poszczególnych substancji psychoaktywnych
Table II. Percentage of students that reported use of particular psychoactive substances

Środki odurzające	Kiedykolwiek w życiu (%)	Ostatni rok (%)	Ostatni miesiąc (%)
Substancje wziewne	5,2	0,5	0,2
Marihuana lub haszysz	42,0	27,1	14,2
Amfetamina	8,0	4,2	1,7
Ecstasy	4,7	1,7	0,9
LSD	1,9	0,7	0,2
Grzyby halucynogenne	4,2	0,5	0,2
Crack	0,7	0,2	0,2
Heroina	0,7	0,2	0,2
Polska heroina, tzw. „kompot”	0,2	0,2	0,2
Kokaina	2,4	0,9	0,7
Sterydy anaboliczne	0,7	0,2	0,5
Leki bez wskazań medycznych	2,6	0,5	0,0

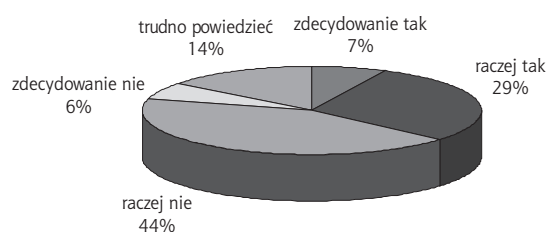
Ryc. 3. Liczebność studentów, deklarujących zażywanie substancji psychoaktywnych

Fig. 3. Number of students reporting use of psychoactive substances

Ryc. 4. Procent studentów którzy mieli styczność z osobami zażywającymi substancje psychoaktywne

Fig. 4. Percentage of students who had contact with users of psychoactive substances

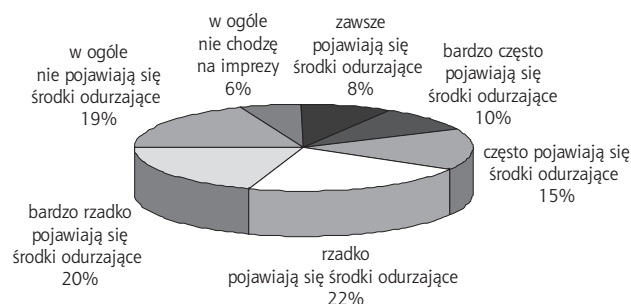
Ryc. 5. Procent studentów którzy deklarowali chęć spróbowania którejkolwiek ze środków psychoaktywnych

Fig. 5. Percentage of students who declared their desire to try psychoactive drugs

aktywnych przez studentów przedstawione są na rycinie 6 i 7. Na pytanie ankiety, dotyczące powodów zażywania środków psychoaktywnych, odpowiedzi udzieliło ok. 28% ankietowanych (tab. III).

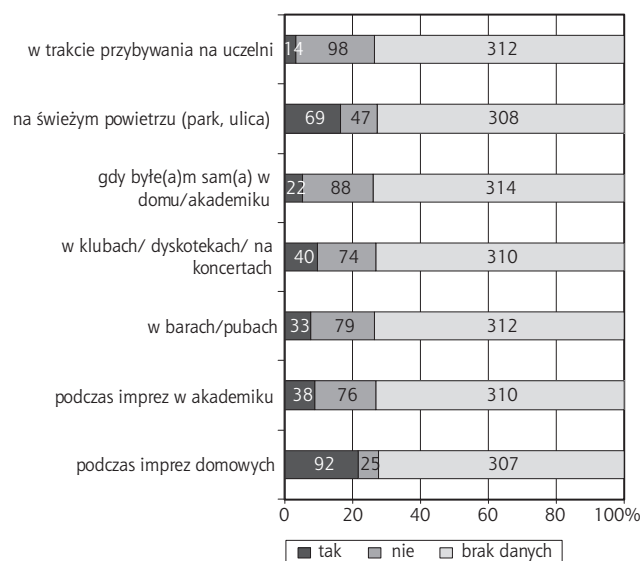
Tabela III. Motywy zażywania środków psychoaktywnych
Table III. Motives for using psychoactive substances

Powody zażywania środków psychoaktywnych	Tak	Nie
Dla przyjemności	87	13
Dla relaksu, wyluzowania, odprężenia	81	19
Aby przeżyć coś niezwykłego	35	65
Aby nie odstawać od grupy	6	94
Żeby zwrócić na siebie uwagę otoczenia	2	98
Aby dodać sobie odwagi w kontaktach z innymi	8	92
Bo musiałem/am się czegoś nauczyć/szybko nauczyć	7	93
Żeby mieć więcej energii do zabawy	20	80
Chciałem/am zapomnieć o problemach	19	81
Żeby nie spać	3	97
Żeby mniej jeść	1	99
Nie miałem/am nic innego do roboty, z nudów	27	73
Inne powody	10	90
Nie pamiętam powodów	15	85

Ryc. 6. Procent studentów, mających styczność ze środkami odurzającymi na spotkaniach towarzyskich

Fig. 6. Percentage of students who had contact with psychoactive substances during a party

Ryc. 7. Okoliczności palenia marihuany i haszyszu (liczba odpowiedzi)

Fig. 7. Circumstances for smoking marijuana and hashish (number of responses)

Wynik ogólny stopnia zażywania substancji psychoaktywnych dla wszystkich 424 osób badanych wynosił $M=95,28$, odchylenie standardowe $SD=45,11$. Wynik ten poddano następnie analizie statystycznej, dla porównania średnich wyników w danych grupach studentów, ze względu na płeć, miejsce stałego zamieszkania i wydział. Analiza testu U Manna-Whitneya wykazała, iż kobiety prezentują znacząco mniejsze ryzyko uzależnienia środkami odurzającymi, aniżeli mężczyźni ($Z=-3,39$; $p=,0007$; $n_K=130$, $n_M=292$). Również osoby na stałe zamieszkujące wieś wykazują znacząco mniejsze zagrożenie nadużywaniem środków psychoaktywnych aniżeli studenci pochodzący z miast ($Z=-2,97$; $p=,003$; $n_M=290$, $n_{MW}=292$). Nieparametryczna analiza wariancji dla wyniku ogólnego, dotyczącego ryzyka uzależnienia od narkotyków wykazała, iż poszczególne grupy studentów, reprezentujące różne wydziały różnią się między sobą na granicy istotności statystycznej. Test χ^2 wykazał istotne statystycznie różnice między grupami ($\chi^2(5)=11,46$; $p=,043$), podczas gdy ANOVA rang Kruskala-Wallisa nie uzyskała minimalnej istotności statystycznej ($H(5, n=424)=11,06$; $p=,05$).

Dyskusja

Picie alkoholu przez studentów

Jak wynika z niniejszych badań, najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród studentów jest alkohol. Należy zauważyć, że podobna tendencja występuje również wśród młodzieży szkolnej jak i w reprezentacjach całej dorosłej części polskiego społeczeństwa. Prawdopodobnie ma to związek z dostępnością oraz kulturowymi wzorami zachowania przy okazji spotkań towarzyskich czy rodzinnych [24, 25]. W porównaniu do badań Sierosławskiego z 2004 roku [14], które obejmowały kilkadziesiąt uczelni wyższych na terenie całego kraju, nieznaczące różnice zauważa się jedynie w przypadku wina i napojów spirytusowych, spożywanych w ciągu ostatniego miesiąca. W porównaniu do ogółu studentów innych uczelni, więcej studentów uczelni technicznej pije napoje spirytusowe (jak np. wódka, koniak). Niepokojące jest to, iż grupę abstynentów stanowi jedynie 4 procent studentów. W badaniach, prowadzonych wśród studentów kierunków medycznych, odsetek abstynentów był jeszcze niższy i wynosił nie cały 1% ogółu badanych [24]. Badania te wykazały również mało refleksyjny stosunek do własnego picia i niski odsetek osób, które zadeklarowały chęć zachowania abstynencji alkoholowej w przyszłości [26].

W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiegokolwiek napoje alkoholowe 96% studentów uczelni technicznej, natomiast 94% studentów innych uczelni [14]. Jak wykazał Sierosławski [14], odsetek osób, które piły jakiegokolwiek napój alkoholowy w czasie

ostatniego roku przed badaniem, w przypadku studentów był zbliżony w 2004 roku do populacji osób dorosłych (w 2002 roku, w Polsce odnotowano 86% dorosłych konsumentów napojów alkoholowych) [14]. Niemniej jednak niniejsze badania zdają się wykazywać tendencję do podwyższania się liczby konsumentów alkoholu wśród studentów [14, 15, 20]. Powyżej 20 razy w ostatnim miesiącu (czyli prawie codziennie) piwo piło 31 osób (co stanowi 7% wszystkich badanych), wino piło 6 osób (1%), natomiast wódkę – 17 osób (4%). Osoby te można uznać za uzależnione od alkoholu.

Generalnie, studentki piją mniej alkoholu i rzadziej niż studenci, co jest zgodne z wynikami innych badań [8, 11-17, 24, 27]. Również studenci pochodzący z wsi piją mniej alkoholu niż studenci pochodzący z miasta, co potwierdza badania Bajek z 2012 roku [15]. Badania prowadzone w latach dziewięćdziesiątych XX wieku [23], wskazywały że studenci pochodzenia wiejskiego piją więcej alkoholu niż ci pochodzący z miast. Wyjaśniano to w ten sposób, że wielu gospodarzy produkowało alkohol (wino i wódkę) dla własnego użytku, wykorzystując własne uprawy roślin. Współcześnie wytwarzanie alkoholu w domowych warunkach nie jest już tak powszechne, ze względu na wysoką dostępność różnych gatunków alkoholi w sklepach. Nastąpiły też zmiany kulturowe – obecnie rzadziej niż 25 lat temu organizuje się imprezy rodzinne i okolicznościowe, więc mniej jest też okazji do picia alkoholu.

Analiza stopnia natężenia spożywanego alkoholu wskazuje na to, że spośród różnych rodzajów trunków, studenci pili w największej ilości piwo i wódkę a w najmniejszej – wino, co jest zgodne z innymi badaniami prowadzonymi wśród studentów [14, 15], i generalnie charakteryzuje styl picia mieszkańców krajów nadbałtyckich Europy Środkowej [18, 19]. Należy zauważyć, iż nieco inny wzór prezentują studenci uczelni medycznych [24], którzy pili w największym stopniu piwo (58,1%) i szampana (39,4%), a w najmniejszym – wódkę (21,0%), jakkolwiek wykazano również iż szampana piły przeważająco studentki, natomiast studenci preferowali piwo i wódkę [24, 27]. Różnice, w stosunku do obecnych badań, mogą więc wynikać z większej ilości kobiet uczestniczących w badaniach Klimberg i wsp. [24, 27].

W porównaniu do badań Sierosławskiego [14], studenci uczelni technicznej piją obecnie większe ilości piwa i napojów spirytusowych przy jednej okazji. Ponad połowie studentów zdarza się nadmierne picie alkoholu, powyżej 5 drinków przy jednej okazji, co potwierdza generalnie wcześniejsze badania, dotyczące stylu picia alkoholu przez polskich studentów [11, 15, 16, 18, 28]. Porównując obecne wyniki (61%) z wcześniejszymi (49%), należy stwierdzić, iż więcej studentów uczelni technicznej pije nadmiernie alkohol [14, 15]. Wielokrotne nadmierne picie alkoholu

przy jednej okazji (ponad 10 razy w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem) dotyczyło 9% studentów w obecnych badaniach, a tylko 3% studentów z całej Polski [14] i 2% studentów kaliskich uczelni [15]. Zarysowała się więc wzrastająca tendencja nadmierne go picia alkoholu w ciągu ostatnich kilku lat.

Zażywanie substancji psychoaktywnych

Potwierdzenie używania danego środka kiedykolwiek w życiu wskazuje, że badany ma już za sobą pierwsze doświadczenia ze środkami odurzającymi i może znajdować się w pierwszej grupie zagrożenia młodzieży eksperymentującej z narkotykami. Za wskaźnik aktualnego, okazjonalnego używania, przyjmuje się zwykle zażywanie substancji odurzających w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Okres ostatnich 30 dni przed badaniem przyjmuje się jako wskaźnik względnie częstego używania. Wyniki niniejszych badań wskazują, iż niemal połowa badanych studentów jest już po inicjacji i eksperymentowało ze środkami psychoaktywnymi, prawie jedna trzecia studentów zażywała środki odurzające w ciągu ostatniego roku, natomiast kilkanaście procent studentów można zaliczyć do grupy wysokiego ryzyka, ponieważ osoby te w ciągu ostatniego miesiąca przed badaniem przyznały się do zażywania środków odurzających. Używanie narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego, chyba że wiąże się z uzależnieniem. Jednakże nie można stwierdzić, iż wszyscy badani, którzy zadeklarowali kontakt z danym środkiem w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają go co najmniej raz na miesiąc.

Podobnie, jak w innych badaniach [14, 15, 19, 29], na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania, znajdują się przetwory konopi indyjskich, czyli marihuana lub haszysz. Wskaźnik liczebności studentów zażywających substancje odurzające w niniejszych badaniach, jest jednakże wyższy od wskaźnika studentów innych uczelni [14]. Do aktualnych użytkowników marihuany czy haszyszu zalicza się obecnie niemal jedna trzecia badanych studentów. Do palenia przetworów konopi indyjskich w czasie ostatnich 30 dni przyznało się 14,1% studentów, a więc o 4% więcej, w porównaniu do wcześniejszych badań (10,0% studentów innych uczelni) [14].

Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia, lokuje się amfetamina, na trzecim zaś – ecstasy. Wskaźniki procentowe studentów zażywających te substancje nie odbiegają znacząco od odsetka studentów innych uczelni [14]. Pozostałe substancje znalazły mniej użytkowników, jakkolwiek środki te należą do grupy narkotyków bardziej niebezpiecznych. Należy jednak zauważyć, iż wskaźniki studentów, dotyczące zażywania grzybów halucynogennych, leków

uspokajających, substancji wziewnych, sterydów anabolicznych, LSD, kokainy, heroiny i crack'u również przewyższają niepokojąco wyniki uzyskane z wcześniejszych badań [14]. Być może przyczyną jest łatwiejszy dostęp do tych substancji, ze względu na bardzo dobre kontakty zagraniczne mieszkańców tego regionu Polski. Znaczna część młodych ludzi ze Śląska posiada rodzinę w Niemczech, Holandii, Anglii czy Irlandii, częściej też podróżuje za granicę w celach rodzinnych, towarzyskich, turystycznych lub zarobkowych. Jak wiadomo, w Holandii jest znacznie łatwiejszy dostęp do środków psychoaktywnych, a szczególnie – do przetworów konopi indyjskich. Graniczenie Śląska z Czechami może również sprzyjać wymianie środków psychoaktywnych.

Istotne znaczenie dla określenia ryzyka uzależnienia od środków psychoaktywnych ma spojrzenie na tę problematykę z perspektywy trzeciej osoby, czyli określenie liczby wskazań na inne osoby, które zażywają narkotyki. Ponad połowa ankietowanych zna osobiście osoby, które zażywają środki odurzające, a kolejnych 28% studentów orientuje się w tym, kto w środowisku studenckim jest użytkownikiem narkotyków, co w sumie wynosi 82% wszystkich badanych. Tylko 15% studentów nie zna takich osób, a więc nie należy do grupy ryzyka. Aż 36% badanych miało ochotę spróbować jakiś środek odurzający, podczas gdy około połowa badanych nie wyraziła takiego zainteresowania. Można założyć, iż 36% studentów eksperymentuje lub zamierza eksperymentować z narkotykami, znajdując się tym samym w grupie ryzyka.

Studenci mają największy kontakt ze środkami odurzającymi przy okazji spotkań towarzyskich. Wśród 424 osób badanych, aż 75% spotyka się z substancjami psychoaktywnymi w mniejszym lub większym stopniu na imprezach. Co trzeci student (33%) stwierdza, iż środki odurzające pojawiają się na imprezach często lub zawsze, co potwierdza wcześniejsze wyniki badań [14, 15]. Ponieważ do najczęściej zażywanych substancji psychoaktywnych należy marihuana i haszysz, przeanalizowano okoliczności, w jakich osobom badanym zdarzało się palić te substancje w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Studenci najczęściej zażywają marihuanę i haszysz podczas domowych imprez i na świeżym powietrzu. Należy jednakże zauważyć, iż na trzecim miejscu pod względem częstości, marihuanę pali się w klubach, na dyskotekach czy koncertach jak również na imprezach organizowanych w akademikach. Aż 14 odpowiedzi (3% wszystkich ankietowanych, n=424) wskazywało uczelnię, jako miejsce zażywania tej substancji. W odpowiedzi na pytanie ankiety Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zazwyczaj paliłeś/aś marihuanę lub haszysz sam/a, czy też w towarzystwie innych osób? 117 studentów (co stanowi 28% wszystkich ankietowanych) udzieliło odpowiedzi, iż najczęściej

zażywanie marihuany miało towarzyski charakter (89% udzielonych odpowiedzi, n=117), jakkolwiek 8 osób paliło marihuanę bez towarzystwa innych osób, co może świadczyć o uzależnieniu psychicznym.

Najczęściej badani studenci zażywają środki odurzające dla przyjemności, relaksu i odprężenia, w mniejszym stopniu – żeby przeżyć coś niezwykłego, zapomnieć o problemach, żeby mieć więcej energii do zabawy, oraz z nudów. Pomiedzy 10-20% udzielonych w badaniu odpowiedzi wskazywało na powody społeczne: żeby nie odstawać od grupy, dodać sobie odwagi w kontaktach z innymi. Mniej niż 10% odpowiedzi odnosiło się do uczenia się i czuwania nocnego, jak również zwracania na siebie uwagi otoczenia. Wyniki te są zbliżone do wyników wcześniejszych badań [14, 15].

W odniesieniu do różnic międzygrupowych można stwierdzić, że kobiety oraz studenci pochodzący ze wsi prezentują znacząco mniejsze ryzyko uzależnienia środkami psychoaktywnymi. Wydział, na którym studenci podejmują naukę nie ma związku z poziomem zażywania substancji psychoaktywnych. Byłoby to zgodne z wcześniejszymi badaniami, które nie wykazały znaczących różnic pomiędzy studentami różnych wydziałów czy kierunków studiów [14, 15].

Podsumowanie wyników i wnioski

1. Studenci najczęściej pili piwo, rzadziej wódkę, a w najmniejszym stopniu – wino.
2. Ponad połowie studentów zdarza się nadmierne picie alkoholu, powyżej 5 drinków przy jednej okazji, a wielokrotne nadmierne picie alkoholu dotyczy 9% studentów.
3. Niemal połowa badanych studentów znajduje się w grupie ryzyka, co trzeci student jest okazjonalnym użytkownikiem substancji odurzającej, a kilka procent studentów zażywa tzw. „twarde narkotyki”.
4. Najpopularniejszym środkiem, zażywany przez studentów, jest marihuana, zazwyczaj też od tej substancji rozpoczyna się inicjacja narkotykowa.
5. Studenci zażywają substancje psychoaktywne w rozmaitych okolicznościach, przede wszystkim na imprezach towarzyskich, dla przyjemności, co zgodne jest ze studenckim stylem życia.
6. Można zanotować pewne tendencje wzrostowe w odniesieniu do rozpowszechnienia picia alkoholu i zażywania substancji psychoaktywnych, w porównaniu do wcześniejszych badań prowadzonych na polskich uczelniach [14].
7. Większe ryzyko uzależnieniami wykazują mężczyźni (niż kobiety), oraz osoby pochodzące z miast (aniżeli ze wsi).
8. Działaniami profilaktycznymi na Uczelniach powinna być objęta znaczna grupa studentów, szczególnie z grup podwyższonego ryzyka.

Piśmiennictwo / References

1. Kozieł D, Naszydlowska E, Trawczyńska M, Czerwiak G. Youth`s healthy behavior as a direction for healthcare education. *Pol J Pub Health* 2003, 113(3/4): 280-84.
2. Gacek M. Osobowościowe uwarunkowania wybranych zachowań żywieniowych młodzieży akademickiej. *Now Lek* 2007, 76(1): 29-32.
3. Binkowska-Bury M, Kruk W, Szymańska J, Marć M, Penar-Zdarko B, Wdowiak L. Psychosocial factors and health-related behavior among students from south-east Poland. *AAEM* 2010, 17: 107-13.
4. Górską-Kłęk L, Meleszko K, Berner E. Pro-health behavior among students from the University School of Physical Education and the University of Economics. *Acta Biooptica Inf Med* 2011, 4(17): 268-74.
5. Romanowska-Tołłoczko A. University students' lifestyles in the context of their health behaviors. *Hygeia Public Health* 2011, 46(1): 89-93.
6. Seligmann M, Walker E, Rosenhan D. *Psychopatologia. Zysk i S-ka*, Poznań 2003.
7. Woronowicz BT. *Alkoholizm jest chorobą. PARPA*, Warszawa 1998.
8. Stępień E. Styl picia alkoholu w okresie od dorastania do wczesnej dorosłości. Część I: wzory zmian intensywności picia alkoholu na podstawie badań Katamnesticznych. *Alkohol Narkom* 2002, 15(3): 327-337.
9. Bobrowski K. Używanie substancji psychoaktywnych i inne zachowania problemowe młodzieży gimnazjalnej. Zmiany pomiędzy 14 a 16 rokiem życia. *Alkohol Narkom* 2005, 18(1-2): 27-38.
10. Sierosławski J. Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2007 r. Europejski Program Badań Ankietowych w szkołach ESPAD. <http://parpa.nazwa.pl/parpadownload/Raport%20ESPAD%202007%20Polska1.pdf>. (dostęp 22 lipiec 2014).
11. Smart RG, Ogborne A. Drinking and heavy drinking by students in 18 countries. *Drug Alcohol Depend* 2000, 60: 315-18.
12. Webb E, Ashton H, Kelly P, Kamali F. Patterns of alcohol consumption, Smoking and illicit drug use in British university students: interfaculty comparison. *Drug Alcohol Depend* 1997, 47: 145-153.
13. Wicki M, Kuntsche E, Gmel G. Drinking at European universities? A review of students' alcohol use. *Addict Behav* 2010, 35: 913-24.
14. Sierosławski J. Raport z badania ankietowego na temat używania substancji psychoaktywnych przez studentów – 'Studenci 2004, dostęp on-li et al. *Alcohol and Drug Use Among European 17-18 Year Old Students: Data from the ESPAD Project*. Stockholm, Sweden: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN) Council of Europe, 2007.
15. Johnston LD, O'Malley PM, Bachman JG, et al. *Monitoring the Future national results on adolescent drug use: Overview of key findings, 2011*. Ann Arbor: Institute for Social Research, The University of Michigan, 2012: 83.
16. World Health Organization. *Global status report on alcohol and health*. http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/msb_gsr_2014_1.pdf?ua=1 (dostęp 22.07.2014).
17. Ford JA, Arrastia MC. Pill-poppers and dopers: A comparison of non-medical prescription drug use and illicit/street drug use among college students. *Addict Behav* 2008, 33: 934-941.
18. Mirowska-Łoskot U. Zagrożona wiarygodność polskich dyplomów. *Dziennik Gazeta Prawna* 2014.02.24: 36(3678), B10.
19. Zieliński M. Czy polskie uniwersytety przetrwają? *Rzeczpospolita* 2014.02.13: 36(9763), G6.
20. Borucka A, Ostaszewski K. Koncepcja resilience. Kluczowe pojęcia i wybrane zagadnienia. *Med Wieku Rozwoj* 2008, 12(2): 587-97.
21. Klimberg A, Marcinkowski JT, Przybylski J. Konsumpcja alkoholu i innych środków psychoaktywnych wśród studentów poszczególnych kierunków uniwersyteckich studiów medycznych. Część I. Inicjacja alkoholowa. *Probl Hig Epidemiol* 2008, 89(3): 427-36.
22. Klimberg A, Marcinkowski JT, Przybylski J. Konsumpcja alkoholu i innych środków psychoaktywnych wśród studentów poszczególnych kierunków uniwersyteckich studiów medycznych. Część III. Przyczyny i okoliczności konsumpcji napojów alkoholowych oraz ich następstwa. *Probl Hig Epidemiol* 2009, 90(1): 47-54.
23. Klimberg A, Marcinkowski JT, Przybylski J. Konsumpcja alkoholu i innych środków psychoaktywnych wśród studentów poszczególnych kierunków uniwersyteckich studiów medycznych. Część IV. Sceneria wokół konsumpcji alkoholu. *Probl Hig Epidemiol* 2009, 90(2): 218-21.
24. Klimberg A, Marcinkowski JT, Przybylski J. Konsumpcja alkoholu i innych środków psychoaktywnych wśród studentów poszczególnych kierunków uniwersyteckich studiów medycznych. Cz. II. Obecna konsumpcja napojów Alkoholowych. *Probl Hig Epidemiol* 2008, 89(4): 526-30.
25. Engs RC, Sławińska JB, Hanson DJ. The drinking patterns of American and Polish University Students: a cross-national study. *Drug Alcohol Depend* 1991, 27: 167-75.
26. Dennhardt AA, Murphy JG. Prevention and treatment of college student drug use: A review of the literature. *Addict Behav* 2013, 38: 2607-18.